

Lugupeetud koosolijad.

Minu ettekanne on mõeldud jätkuks eelnevale ja see tähendab lapse seisukohalt suurt, võibolla võiksimet öelda suurimat murrangut tema elus, astudes kooli lävele. Üle kooli läve astumine on ju iga lapse elus väga suure ja saatusliku tähendusega samm. Veel suurema ja veel saatuslikuma tähendusega on tema meie lapsesele, kes tuleb eesti kodust, kus valitseb eesti keel ja eesti meel, nii nagu ellkõneleja seda toonitas. Ta astub üle vööra kooli läve, üle kooli läve, kus valitseb teine keel ja teine meel. On tegemist kahekordse murranguga. See ei ole nii kerge ega lihtne, seda ei oska meist keegi aimata. Ka sellele sammule tuleb meie lapsi ette valmistada, ette valmistada tõelisele kahekeelsusele, ette valmistada sellele, mida ellkõneleja puudutas, kui-võrd ja mil määral meie lapsed on kahe keelega, see tähendab kodus täielikult mõlemas keeles. Alles siis on tema tee koolis, tema olukord kodus ja tema tulevik eestlasena tõepoolest kindlustatud. Ma teeksin aga veel ühe väikese kõrvalvihje sissejuhatuseks järgnevale. Nimelt - iga riiki ja iga rahvast huvitab ju väga suurel määral tema noorsoo kujunemine ja kasvamine. See on riigi elus üks tähtsamaid probleeme, tähtsamaid eriti tänapäeval, kus teaduse, tehnika ja mitmesugustel aladel on avastusi tohtu suurel arvul, nii suurel arvul, et laiemad hulgad ei jõua järele ja kipuvad maha jääma. Pärast teist maailmasõda kõneldakse väga palju võidujooksust tehnika, sõjavarustuse jne. aladel, aga vähe on kõneldud, aga tõeliselt sünnib võibolla veelgi suuremal määral võidujooks hariduse järele. Teine maailmasõda avastas

siin tohutult suuri lünki. Seda said tunda eriti näiteks inglased, et nende sõdur oli saksa sõdurist oma haridustasemelt hulga madalamal astmel. Ja sõja kõige raskemal silmapingul võttis inglise parlament vastu oma koolireformiseaduse, mille kallal võideldi ja piike murti seitsekümmend aastat.

Kuidas valmib, kujuneb ja küpseb meie noorsugu vöörsil. Olevate andmete järele hästi. Nii palju kui teada on, enamik, võime ütalda rõhuv enamik meie lapsi, ei lepi sundusliku alghariduse saavutamisega, vaid jätkatakse oma haridusteed võimalikult kaugemale. Vähemasti keskkooli, siis reaalkooli, on see siis viie- või neljaklassilise reaalkooli, või sellele vastava kutsekooli, hariduse omandavad kõik, võibolla peaaegu kõik meie lapsed. Aga mis veel rõõmustavam, jätkatakse kõrgemale hariduse poole püüdmist veelgi ja meie üliõpilaste arv on ju rõõmustavalt suur ja näitab üha kasvavat tendentsi. Ka kõlbesisest seisukohast ei ole meie noorsoo kujunemise kohta midagi eriti halba kuulda olnud. Nii võiksime konstateerida, et meie noorsugu valmib vöörsil, vähemasti siin Rootsi ulatuses, mille kohta on siin just andmeid, täiesti rahuldavalt, ja et meie noored kasutavad kõiki neid võimalusi parema ja suurema hariduse saamiseks. Nii on siis selles mõttes olukord rahuldav. Mureküsimeks on ja jääb, kas need hea hariduse ja hea kõlbelise kasvatused saanud eesti noored ka jäävad Eestile alles - kas jäävad ka nad eesti nime kandjaks edasi, see tähendab väärrikaiks eesti rahvuse liikmeiks. Kooli osas on ju

see probleem kohe kahe keelega ühenduses ja ei jää teist teed üle kui peame leppima paratamatu olukorraga, et meie noored peavad kahes keeles üles kasvama. Kaks keelt nende juures peavad kõrvuti elama, kõrvuti arene-ma, sõbralikus koostöös eksisteerima siis koeksistens selles suhtes kõige paremas ja kõige õilsamas mõttes. Sest meie ei tohi unustada siin ju lapse seisukohalt, koolis käiva noore seisukohalt, ühte tõsiasja. Ta peab ju hästi edasi jõudma selles koolis, kus ta nüüd õpib, ta peab hästi edasi jõudma kuni koolitee lõpuni, ta peab ka hästi edasi jõudma oma tulevasel ametalal, mille ta on valinud või kuhu ta võib sattuda. See on ju iga lap-sevanema ja see on ka meie rahva üldine soov. Nii siis hea põhjalik ja täielik vastava maa võõrkeeles oskus peab tal olema. See peab tal olema, selleks peame teda toeta-ma kõigi vahenditega, mis meil on olemas. Aga me peame toetama, kasvatama, arendama ka tema juures mitte ainult emakeele, vaid tihti ka tema isakeele oskust, sest palju-dele meie lastele ei ole eesti keel mitte emakeeleks, vaid isakeeleks. Ja siin astume kooliastmel lapsele appi, või õigemini ütelda, lapse vanemaile appi, mitmesuguste üri-tustega. Juba pikemat aega on eksisteerinud meil eesti kool siin Stockholmis täieliku eesti kooli näol, mujal Rootsis ja mujalgi täienduskooli nime all. Nimetus "täien-duskool" on tekitanud mitmesuguseid lahkarvamisi, on kü-situd, kas see on sobiv, ka mina olen seda küsinud ja mõelnud sellele, aga eesti kool, kandku ta missugust nime siis kus tahes, kas täienduskool, eesti pühapäevakool või

ükskõik mida, põhiliselt on tegemist ikkagi kooliga ja see nimetus selles sõnakomponendis peab säiluma. Psühholoogiliselt on see põhjendatud lapse seisukohalt: ta läheb kooli. Ta õpib ühte asja, mida on tarvis, mida läheb vaja ja just seda tarvisolemist, tarvis olemise rõhutamist saab kodu teha, sest kõik mis laps õpib, ta õpib ju koolile, ta õpib sellepärast, et õpetajad seda nõuavad, ta õpib ühele õpetajale paremini, teisele halvemini, see oleneb väga mitmesugustest teguritest. Aga teatud sundus, otsene või kaudne on seal taga. Ja see sunduse vaim peab kahjuks lehvima ka eesti kooli kohal. Ma ei soovitaks küll mitte piitsa ja kepi näol või selle hõljudes õhus, vaid see peab eksisteerima, see tunne lapsel, tal tuleb minna eesti kooli, tuleb minna niisama eesti kooli nagu ta hommikul pidi minema rootsi kooli, kuigi ka sinna tihti ei tahaks ju mitte minna ja tahaks sealt puududa. 5 % nagu on selginud statistikast rootsi lapsevanemaid võltsib oma õpilase koolist puudumise tunnistust, tõendeid, mis saadetakse lapsele, tähendab ei olnud tegemist ei haiguse ega mingisuguse seadusliku muu põhjusega, vaid laps ei tahtnud minna ja lapsevanem ei suutnud ka teda sundida, noh, eks sa jää siis päälegi koju. Ja kui seda enam tuleb õhtul, kui tuleb eesti kooli minna, või pühapäeva hommikul, noh, eks sa jää siis päälegi täna koju või ära siis mine mitte täna. Ja vaene täienduskooli õpetaja seisab jällegi fakti ees, jälle on jäänud see või teine või kolmas tulemata. Meie võiksime ju küsida, kui palju läheb meie lapsi kooli, algkooli, Rootsi algkooli, kui ei oleks Rootsi algkool mitte sunduslik olnud.

Eesti algkool on täienduskooli või pühapäevakooli või ükskõik mis nimetuse all, ta on vabatahtlik. Tema taga ei seisa ühtegi politsei- või kohtuvõimu, ega mingit karistusemäära. Tema taga seisab meie lapsevanemate arusaamine ja meie lapsevanemate kindel sõna ja juhtimine kodus. Eesti täienduskoolist osavõtmine ja mitte osavõtmine ei olene ka igakord mitte lapsevanemate heast tahtmisest, vaid nende võimest juhtida oma last. Seda on paljud lapsevanemad avameelselt pihtinud mulle, seda teavad meie täienduskooli õpetajad veel rohkem. On tegemist perekondadega eesti perekondadega, kus lapsed juhivad ja määravad kodus, mitte lapsevanemad, ja seda juba üsna varakult algkooli eas. Ei ole tegemist mitte rahvusliku meelsuse puudumisega või loidusega teatud kodudes, vaid puht perekondliku kasvatus, distsipliini ja kindluse puudumises. Me kuulsime täna, kuidas täienduskoolis käinud ja õppinud õpilased on kindlamad eesti keeles. See kindlus on ju muidugi väga kõikuv ühel või teisel, see oleneb kohast, oleneb veel mitmesugustest muudest teguritest, aga üheks kindluse andjaks eesti keelele ja veel rohkem eesti meelele lapse juures, on üks aasta eesti täienduskooli rohkem kui viis aastat leiget kodust kasvatust. Ja kui täienduskoolis kuus aastat või ütleme seitse aastat sundusliku algkooli ulatuses laps on käinud, siis ei ole meil vähimatki kahtlust selles, et siin on tegemist eesti lapsega, kes on oma rootsi kooli kõrval ka eesti kooli kursuse auga läbi teinud. Eesti täienduskoolis tuleb aga võidelda peale muude veel ühe raske probleemiga, nimelt iga aasta muutuva olukorraga järjest juurdesaabuvate laste juures. Mida aasta edasi, seda muutumam on olukord ja seda raskemana tundub see täienduskooli

õpetajale. Meie üksteist aastat tagasi ju algasime eesti kooli ja eesti täienduskooli suure röömu ja õhinaga. Midagi ei olnud vahet, eesti lapsed niisama siin nagu olid nad mõni kuu või aasta tagasi teisel pool merd. Nüüd aga tuleb laps kooli, vaevaline keel, peaaegu ei ole olemaski seda, eriti veel siis kui eesti keel on isakeel ja neid ma olen ka näinud ja nendega tehtavat tööd. Ja kooslõigete ehmatuseks ma pean ütlema, et meie ei olegi veel saavutanud madalseisu selles osas. Me saavutame madalseisu oma noorsoo juures eesti keele alal umbes üheksa kuni kümne aasta pärast, see tähendab kui see põlv, kes on nüüd võõrsil sündinud, jõuab gümnaasiumi eest välja ülikooli ikka, teiste sõnadega umbes kahekümneendasse eluaastasse. Siis oleme oma noorsoo osas saavutanud teatava madalseisu, mis siis kas võib püsida teataval tasemel või kustuda üldse. Kolmandat võimalust enam siis ei ole. See tähendab kustuda noorte juures, noorte juures nagu ta emigrantide juures järk-järgult enamalt kustub ju selles astmes. Teine kümnend võõrsil, ehk meie seisukohalt teine kümnend paguluses, kõige raskem ajajärg. Seda on kõikide pagulaste juures ju kõikide sajandite jooksul tähele pandud, esimene kümme aastat on väga vaimustatud tegevusrohke aeg, kõik on oma tegevusega niivõrd haaratud, öitseb kirjandus, omakeelne kultuur ja omakeelne seltskondlik tegevus. Teisel kümnendil aga hakkab kõik vaibuma ja mis väga iseloomustav on olnud kõigi pagulaste juures, sügavad sisemised lõhed, on need siis poliitilised või usulised või ükskõik mis pinnal, need on tekkinud ja rasked lõhed, üks-

teise süüdistamised, tülid, sisemised riiud - ja suureks kurvastuseks näib, et ka meie ei ole mitte mingi erand. Ja kui see kümme on läbi põetud ja elatud, siis on veel selle vanema põlve lõpu agoonia. Meie praegune noorpõlv, kes on nüüd jõudnud kooli-ikka, on sündinud vöörsil ja selle keel on juba see spetsiifiline vöörsil õpitud keel, selles mõttes spetsiifiline et ta on äärmiselt erinev heast eesti keelest, peaaegu nagu mitte midagi märgata-vast eesti keelest kuni äärmiselt halva eesti keeleni. Ja nüüd selles gruppis, nii suured kui nad nüüd on kuskil, tuleb kokku niivõrd erineva tasemega, erineva oskusega, erineva olukorraga. Lapsed siis ei saa ju mitte kunagi kõnelda enam kooliklassist, isegi ka mitte vanuse astmest selles mõttes, nagu seda meie tavalises koolis saame kõnelda, vaid siin on hoopis teissugune klassifikatsioon tarvilik paratamatu ja olukord näib sellel alal veel uusi ja raskemaid nõudeid ette seadvat. Teatav ühtlustumine sünnib aastate jooksul paljude laste juures üsna kiiresti ja kooli lõpu poole võime saavutada teatava ühtlase taseme teatavate kõikumistega küll, aga siiski teatava ühtlase taseme, mis sulatab kokku selle noorte gruppi üheks eesti rahvuse noorterühmaks. See ongi see, mida meie tahame täienduskooliga saavutada. Täienduskoolile aga meie tahame ehitada veel teisi astmeid, kooli- või õppimisvõimalusi, et see, mis täienduskoolis on omandatud, saaks veel uue kindlama pealeehitise. Ja selles osas on nüüd viimasel ajal esile kerkinud õpiringide ja

huviringide küsimus. Probleem on seda akuutsem sellepärast, et noorte küpsemine, täeline küpsemine, nii inimeseks kujunemine, algab ju öieti alles pärast algkooli. Pärast puberteediiga või öieti selle saabumisega alles, algab noore kujunemine tema isiksuseks. Ja nüüd on psühholoogiliselt ja pedagoogiliselt just väga tähtis, et see ajajärk noore elus, ma mõtlen kolmeteistkümnendast aastast kuni kaheksateistkümnenda eluaastani, et see ajajärk ei läheks mitte tühjalt kaotsi, vaid et see ajajärk saaks just eriti intensiivselt ära kasutatud rahvusliku kasvatuses huvides. Sest selles ajajärgus tema kujuneb isiksuseks ja ühe osa tema isiksuse kujunemise alusmüüriks peab jääma sinna eestluse rahvuslik tunne. Muidu on väga ja väga puudulikuks ainult täienduskooli saadud osa. Öpiring on saanud moodsal ajal üheks kõige moodsamaks õppimis- ja õpetamismooduseks. Niivõrd moodsaks, et viimasel ajal Rootsis kaalutakse juba kutsekoolide likvideerimist selle vanas vormis, nagu nad eksisteerivad ja nende asemele asutada, luua kutselaadilisi öpiringe mitmesuguste muude isetegevusvahenditega ja võimalustega. Ja miks mitte ei peaks ka meie ära kasutama seda ajajärku öpiringiliseks tegevuseks. Ja siin on eriti, nüüd praegu siin Rootsi olukorras, meil ka sellepoolet tähtis, et meil on mõnesuguseid majanduslikke võimalusi võimalik ära kasutada oma öpiringide tegevuse korraldamiseks ja sisustamiseks. Öpiringide määruse järele saavad öpiringidest osa võtta neljateistkümnendast kaheksateistkümnenda eluaastani noored, muusikaringides ka kaheteistkümnendast eluaastast alates, kus aga on eriti tähtis see, et igas

ringis oleks vähemalt viis osavõtjat, kes on neljateistkümnennda ja kaheksateistkümnennda eluaasta vahel. See tähendab just seda iga, mis meie noorte kasvatuse seisukohalt ka eriti tähtis on. Siin on võimalus sisustada õpiringe mitmesuguste küsimuste arutamiseks ja seda eriti veel selle poolest, et meie noorte organisatsioonide tegevust saab siin õpiringilisse tegevusse kaasa haarata. Noored, kes on koondunud gaidide ja skautide organisatsiooni, peavad ju seal oma teatavaid katseid õiendama - järgukatseid ja mitmesuguseid muid gaidi ja nii edasi katseid ja selleks on neil vastavad kursused, kus nad seda peavad õppima ja omandama. Miks mitte neid kursusi, mis nendel on, vastavalt vormiliselt ümber kujundada õpiringideks ja anda õpiringi vorm. Ja sellega kasutada ka neid võimalusi majanduse alal, mida meile Rootsi valitsus lahkesti võimaldab. Tasu lektorile kuni kuus krooni tunnis juba võimaldaks nii mõnegi inimese, kes muidu juhataks enese pääle võtmist, kes muidu ehk võibolla ei saaks seda teha. Ka mitmesuguseid muid toetusi lisaks õppejõu tasule õppevahendite, raamatute ja nii edasi muretsemiseks on ette nähtud võimalused. Siin on eesti kirjandus, eesti ajalugu, eesti maateadus, eesti laul, eesti muusika teretulnud ained mitmesuguste õpiringide moodustamiseks. Peame ainult silmas pidama neid tingimusi, tehnilisi tingimusi, vähemalt viis osavõtjat ja mitte rohkem kui kakskümmendviis osavõtjat. Vähemalt viis osavõtjat, kes on neljateistkümnennda ja kaheksateistkümnennda eluaasta vahel, ja õppering võib täisõiguslikuna

eksisteerida. Öpiringide kõrval on nüüd aasta tagasi Rootsis moodustatud veel vastava riigipäeval antud seadusega huviringide tegevust, hobbyringide, fritidsverksamhet kannab see rootsi seaduse nimetust. Nimelt Rootsis uuriti juba pikemat aega noorsoo sotsiaalset ja kõlbelist kujunemist ja jõuti otsusele, et need noored, kes on rohkem osa võtnud seltskondlikust tegevusest, tähendab kes on osa võtnud rohkem vastavalt kas noorte oma organisatsioonidest, või mitmesugustest muudest noorte üritustest, et nendest noortest on kujunenud rohkem täisväärtuslikud riigi kodanikud. Nendest on kujunenud inimesed, kes on rohkem olnud osavõtjad igasuguste üldiste küsimuste alal, mitte ainult egoistlikult ei ole mõtelnud enesele, vaid ka on olnud huvitatud mitmesugustest riiklikest, sotsiaalseist, ühiskondlikeist, kultuurilistest ja nõnda edasi ideelistest küsimustest. Ja selle tõttu otsustas riigipäev juba riigi toetuse kaudu teotada noorte isetegevust, nende kogunemist teatavatesse huviringidesse, et sel teel siis pakkuda neile mitmesuguseid võimalusi kooskäimiseks ja aladel, mis neid huvitab. Huviringidest võivad osa võtta noored kaheteistkümnenda ja kahekümnenelja aasta vahel, tähendab kes on saanud kaksteist aastat vanaks ja kes ei ole veel saanud kakskümneviis aastat vanaks. Ka huviringist peab olema vähemalt viis osavõtjat ja mitte rohkem kui kakskümneviis - samad tingimused. Huviringide tegevusteemastik on väga mitmekesine ja võimaldab suurt valikut. Ma nimetaksin nüüd ainult mõningaid, ilma et siin oleks detailidesse minna tarvis, mis on siin Rootsis juhatuses ettenähtud: amatööriteater, siis rahva-

tants, rahvamängud, fotografeerimine, toidu valmistus, muusika, laul, male, skautlus, õmblemine, joonistamine, jne., mitmesugused tehnilised alad veel sinna juurde. Meil on terve rida organisatsioone nii Stockholmis kui ka mujal üle maa, kus on igasuguseid huviringe juba tegelikult olemas: male-, laulu-, fotoringe, näidendiga tegeldakse jne. Miks mitte kasutada ka seda võimalust, mida meile praegu on siin võimaldatud - otseselt juba teatava huviringide süsteemi loomiseks üle maa, kus on vastava ealisi noori ja vastava huvilisi noori. Ringijuht saab väikest tasu, ringi majanduskulud üüri ja koristamise näol tasutakse. Ringil on võimalik hankida endale töetuse najal mitmesuguseid õppevahendeid, ka näiteks heliplaate. Miks mitte eesti ajaloo ütleme lähema mineviku õppimisering ei hangiks endale mitmesugust eesti heliplaate Rootsi riigi kulul, neid seal mängida ette ja nendega ühenduses ka siis vastavaid õppetunde serveerida. Kas või näiteks esitades eesti kirjanduse huviringis, või ütleme laulu huviringis, esitada Gustaf Suitsu "Oma saar" heliplaadil, selle sõnad kirjutada üles, arutada selle sisu ja luuletaja muid luuletusi sinna juurde. Miks mitte kuulata Konstantin Pätsi kahte tema ettekannet heliplaatidel, üks - mille ta 1939 aasta kevadel kõneles algkooli lõpetajatele algkoolilõpetajate päeval ja teine - mis on väljavõte tema teosest, kus ta räägib oma kodust ja kodukohast. Ei ole tänulikumat ainet ja võimalust meie noortele lähendada neid küsimusi nende arusaamisele vastavalt ja nende mõistmisele arusaadavalt. Meil on rohkesti rahvatantsu truppe, millest

võtavad osa ju enamikust noored - kaheteistkümne ja kahekümnenelja eluaasta vahel, meil on rohkesti muusikahuvilisi noori, kes on valmis väikeses orkestris kaasa mängima, kas või lihtsail mänguriistadel, gitarril või mandoliinil jne. Miks mitte nendest moodustada koha peal kui neid vastavalt on olemas viie, kuue, seitsme liikmeli-ne väike eesti noorte muusika huviring.

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
FOND K 13275
PE 10